

Henning Hansen

Den første tid med VK-regeringen

Nu er der snart gået et år, siden den nye borgerlige regering kom til magten, og for nylig præsenterede beskæftigelsesministeren sin vigtige handlingsplan *Flere i arbejde*. Vi kan derfor sige, at nu er den nye regering trådt i arbejdsmarkedspolitisk karakter. Denne kommentar forsøger at analysere og vurdere den borgerlige regerings første handlinger og planer.

Den første handling var, at man samlede hele beskæftigelsesområdet i et beskæftigelsesministerium – det tidligere Arbejdsministerium og aktiveringsdelen fra Socialministeriet. Der er mange, der har ønsket at samle tingene efter deres formål og ikke efter deres mere eller mindre tilfældige lov-mæssige placering. Hermed er det første skridt måske taget i retning af at nedbryde den kraftige skillelinje, der er i det danske beskæftigelsessystem mellem AF-systemet og det kommunale system. Grundlæggende har dagpengeberettigede ledige og ledige på kontanthjælp jo de samme problemer, nemlig mangel på et ordinært job.

En vigtig begivenhed var ændringen af barselsloven, som indebar en udvidelse af barselsorloven fra 32 uger til 52 uger. Det var en helt ventet lovændring, uanset hvordan den nye regering var kommet til at se ud. Der har været en række debatter om de ligestillingsmæssige konsekvenser, men de

fleste er vel enige om, at det er et velfærdsmæssigt fremskridt for de helt små børn. Det har imidlertid også den konsekvens, at arbejdsudbudet bliver reduceret, og det bekymrer økonomerne, som vi senere skal se.

Det er også værd at nævne, at regeringen har ændret deltidsloven, så det bliver muligt at indføre mere deltid på trods af overenskomsterne. Det har vakt voldsom kritik fra mange lønmodtagere og deres fagforeninger. De frygter, at mange lønmodtagere vil blive presset til at tage deltidarbejde. Regeringen og beskæftigelsesministeren hævder, at lønmodtagernes rettigheder bliver respekteret, fordi der skal være enighed mellem den enkelte arbejdsgiver og den enkelte lønmodtager, hvis man vil ændre ansættelsen fra fuldtid til deltid. I virkelighedens verden er der selvfølgelig ikke et ligeværdigt forhold mellem den enkelte arbejdsgiver og den enkelte lønmodtager.

At der er tale om en arbejdsgivervenlig regering, kan også vises i deres nedprioritering af arbejdsmiljøindsatsen og bedriftssundhedstjenesten. Bl.a. har Arbejdstilsynet fået reduceret deres bevillinger kraftigt i forbindelse med finansloven. Desuden har man standset en udbygning af bedriftssundhedstjenesten til mindre virksomheder. Ministerens begrundelser har i de fleste tilfælde været, at man ikke skal pålægge virk-

somhederne ekstra byrder og overflødigt bureaukrati. På det seneste har ministeren dog fået 'kolde fødder', og han har undladt større besparelser på området. Der er helt klart tale om at nedprioritere det forebyggende arbejde, hvilket ministeren tror er til fordel for virksomhederne.

Flere i arbejde

Regeringens arbejdsmarkedspolitiske udspil hedder *Flere i arbejde*. Det er den nye regerings gennemarbejdede forslag til en fremtidig beskæftigelsespolitik. Målet med planen er at øge beskæftigelsen med 87.000 personer inden 2010.

Udspillet tager helt klart fat i nogle af de 'ømme' punkter i det eksisterende system. Eksempelvis at det skal være et mere enstrengt system, hvor kommunerne og AF skal arbejde sammen. Desuden tager planen fat i, at der er for mange dårlige aktive-ringstilbud, som bare fungerer som opbevaring eller en aktiveringsmaskine. Desuden er der i dag 32 aktiveringsordninger, hvilket naturligvis er helt uoverskueligt for andre end nogle få eksperter. Endelig er det hensigten at lægge mere vægt på at placere de arbejdsløse i 'rigtigt' arbejde i stedet for udsigtsløse uddannelser og projekter.

Handlingsplanen indeholder imidlertid også en del 'pisk'. Især bruges argumentet om, at det skal kunne betale sig at arbejde til at foreslå forringelser af kontanthjælp for ægtepar, ligesom dimittenderne også skal stilles ringere. Det er den sædvanlige tankegang (som den tidligere regering også havde), at de arbejdsløse har det for godt og derfor ikke har tilstrækkelig motivation til at finde sig et ordinært arbejde.

Et vigtigt ærinde med denne kommentar er at diskutere præmisserne for regeringens handlingsplan og sammenhængen i den. Som nævnt er formålet med planen at få

flere i beskæftigelse – 87.000 flere personer i 2010 – med henblik på at bevare samfundets velfærd på længere sigt og undgå flaskkehalsproblemer. Baggrunden er primært den demografiske udvikling, hvor andelen af ældre vil stige, og andelen af midaldrende vil falde. Det betyder en stigning i forsørgelsesbyrden for de erhvervsaktive, som det fremgår af følgende tabel.

Befolkningsfremskrivning, 2002-2040

	0-24 år %	25-59 år %	60 år+ %	Alle %
2002	30	50	20	100
2010	30	47	23	100
2020	30	45	25	100
2030	29	43	28	100
2040	29	42	29	100

Kilde: Danmarks Statistiks statistikbank.

Andelen af +60 årige vokser fra 20% i 2002 til 29% i 2040, og samtidig falder andelen af 25-59 årige fra 50% i 2002 til 42% i 2040, mens andelen af 0-24 årige forbliver nogenlunde konstant. Selv om der hersker nogen usikkerhed omkring fremskrivningen (især gruppen af 0-24 årige), så bliver der sandsynligvis tale om en forøget 'ældrebyrde' i Danmark.

Økonomernes svar på at klare denne 'ældrebyrde' er at udvide arbejdsvolumen og øge produktiviteten. Det kan hindre en betydelig velfærdsforringelse. Arbejdsvolumen består af flere elementer; antal personer i arbejdsstyrken, i beskæftigelse, i deltidbeskæftigelse og antal arbejdstimer. Hvordan har det udviklet sig de seneste år? (se næste side).

Arbejdsstyrken har de seneste år været nærmest uændret, efter at den var blevet reduceret i midten af 1990'erne. Antallet af beskæftigede har været stigende, mens deltidfrekvensen har været svagt faldende.

	Arbejdsstyrken	Beskæftigede	Deltids- beskæftigede	Udførte arbejdstimer
1995	100	100	100	100
1996	99,2	101,2	97,7	99,1
1997	98,9	102,0	96,1	98,0
1998	99,0	103,1	95,7	98,6
1999	99,4	105,0	97,2	99,8
2000	99,3	105,4	97,4	103,9
2001	99,8	106,0	96,8	105,9

Kilde: Statistisk tiårsoversigt

Det har medført, at der nu bliver udført flere arbejdstimer. Endelig kan det nævnes, at den gennemsnitlige tilbagetrækningsalder er steget lidt de seneste år, i hvert fald for mænd. Disse udviklingstræk indikerer, at der de senere år er sket en mindre udvidelse af arbejdsudbudet i det danske samfund.

Et andet vigtigt spørgsmål for økonomerne er, om effektiviteten eller produktiviteten er stigende. Et simpelt mål for produktiviteten er: BNP i faste priser divideret med antal beskæftigede. Her viser det sig, at BNP i faste priser pr. beskæftiget er steget med ca. 20% i løbet af de sidste 10 år. Man kan altså nemmere påtage sig større forsørgerbyrder i fremtiden uden fald i den materielle velfærd, hvis produktiviteten gradvist stiger. I medierne og regeringens publikationer (både den nuværende og den tidligere) får man dog let det indtryk, at vi trues af fattigdom og vanrøgt i fremtiden, hvis ikke vi udvider arbejdsudbudet.

Hvis vi sammenligner den danske situation med andre europæiske lande, er Danmark dog ret godt stillet i forhold til den kommende 'ældrebyrde'. Vi har en relativt høj fertilitet og en lav middellevetid, derfor får vi sandsynligvis en mindre 'ældrebyrde'. Desuden har vi allerede udbygget en stor del af vores sociale ydelser til ældre, bl.a. på grund af vores høje erhvervsfre-

kvenser. Hos os er det velfærdsstaten, som tager sig af de ældre, men i Sydeuropa er det stadig i vidt omfang familien. Det eneste punkt, hvor vi er dårligere stillet, er, at vi ikke kan udvide vores arbejdsudbud så meget som andre lande, fordi vi allerede er på et højt niveau med høje erhvervsfrekvenser blandt kvinder, høj tilbagetrækningsalder og rimeligt lav deltidsprocent.

Uanset den fremtidige 'ældrebyrde' er der alligevel god grund til at udvide arbejdsudbudet. Men det er især, fordi der stadig er en del arbejdsløse, og fordi mange ufrivilligt har forladt arbejdsmarkedet. Regeringens handlingsplan fokuserer imidlertid kun på de arbejdsløse, men ikke på udstødningen og sygdom. Tværtimod har regeringen nedprioriteret arbejdsmiljøarbejdet og bedriftssundhedstjenesten. Hvis man kunne undgå at nedslide så mange mennesker, kunne man øge arbejdsudbudet. Lad os se lidt på potentialet, dvs. både de arbejdsløse og de udstødte.

Der er ca. 140.000 registrerede arbejdsløse og ca. 90.000 i forskellige former for aktivering/kurser. Vi kan altså regne med, at der gennemsnitligt er ca. 230.000 personer, som ikke har et ordinært arbejde. Hertil kommer så ca. 25.000 personer, som er på orlov (børnepasning eller uddannelse).

Hvis vi ser på de udstødte og syge, er der

Integrationsprocent og udstødningsprocent

	1987-1993	1993-1999
Integrationsprocent*	33%	39%
Udstødningsprocent**	12%	13%

* Procentdel af dem, som (i 1987 eller 1993) modtog en midlertidig social ydelse, der 7 år senere (i 1993 eller 1999) var kommet i arbejde.

** Procentdel af dem, som (i 1987 eller 1993) modtog en midlertidig social ydelse, der 7 år senere (i 1993 eller 1999) var blevet udstødt fra arbejdsmarkedet og modtog førtidspension eller efterløn/overgangsydelse.

Kilde: F.K. Hansen & H. Hansen: *Udstødning og integration blandt lønmodtagere – forløb fra 1987 til 1999*, CASA-rapport, 2001.

også et stort potentiale. Omregnet til helårspersoner, er der 250.000 førtidspensionister, 25.000 revalidender og 60.000 på sygedagpenge. Altså i alt 335.000 helårspersoner, der er syge eller ufrivilligt udstødte fra arbejdsmarkedet. I arbejdsstyrkeundersøgelserne spørger man bl.a. folk uden for arbejdsmarkedet, om de har muligheder og lyst til at arbejde. Det er der en del, der gerne vil: 90.000 personer uden for arbejdsmarkedet vil gerne have et arbejde, og halvdelen af dem søger et job og kan tiltræde det med det samme.

Det mest perspektivrige er imidlertid at forhindre sygdom og nedslidning af arbejdskraft. Hvert år er der således 25.000 som søger førtidspension, men 'kun' 15.000 der får det bevilget. Desuden er der

over 200.000 lønmodtagere, som har sygeperioder på mere end 2 uger. En del af sygdommene og nedslidningen stammer fra arbejdslivet, men desværre forholder regeringens handlingsplan sig slet ikke til mulighederne for at udvide arbejdsudbudet ved at forebygge sygdom og udstødning fra arbejdsmarkedet.

I en analyse af integration og udstødning på det danske arbejdsmarked gennemførte CASA sidste år nogle analyser, der viste, at integration på arbejdsmarkedet er meget konjunkturafhængig, mens udstødning fra arbejdsmarkedet er uafhængigt af konjunkturerne. Her sammenlignede man en periode med lavkonjunktur (1987-1993) med en periode med højkonjunktur (1993-1999).

Hvis man skal give en kort karakteristik af den nye regerings første år ved magten, kan man sige, at den har forsøgt at gøre noget fornuftigt på det organisatoriske plan. Man har samlet beskæftigelsespolitikken i ét ministerium, og man har planer om at gøre beskæftigelsesindsatsen énstregen. Det er også fornuftigt, at regeringen vil rydde op i aktiveringssystemet, hvor der er alt for mange ordninger, og hvor der er alt for meget udsigtsløs aktivering og uddannelse.

Derimod er det dårligt, at regeringen har nedprioriteret den forebyggende indsats f.eks. arbejdstilsynet og bedriftssundheds-tjenesten. Der er ingen elementer, der kan forhindre nedslidning og udstødning fra arbejdsmarkedet. Regeringen forsøger at være arbejdsgivervenlig, men det er faktisk at gøre dem en 'bjørnetjeneste', for arbejdsgiverne har en stor interesse i et godt arbejdsmiljø, så de kan undgå sygdom og skader blandt personalet.

Henning Hansen, cand.polit. & Ph.D., arbejder på CASA, Center for Alternativ Samfundsanalyse.

e-mail: hha@casa-analyse.dk